

Gymnasiedage - 29. sep. 2010

Faglig vejledning i forbindelse med studieretningsforløbene

Søren Justesen, IFPR - Aalborg Tekniske Gymnasium

LÆREREN SOM VEJLEDER

- Med 2005-reformen er læringsrummet ændret i retning af, at der er mere selvstændigt elevarbejde. Derved bliver vejledning af elever en vigtig del af den almindelige undervisningspraksis.
- Formålet med workshoppen er at give lærerne redskaber, der kan støtte arbejdet med at udvikle en praksis, hvor læreren både underviser, er sparringpartner og coach.
- Fokus på skriftlighed og vejledning

Refleksionsøvelse

- **Hurtigskrivning:**
 - altid på tid
 - skrive hele tiden
 - må ikke læse tilbage
 - skriv i hele sætninger

”At vejlede elever i at skrive gode tværfaglige opgaver kræver: skriv selv videre.....

Forventningsafstemning mellem lærer og elev

- Vejledning på tværs 2009 (SDU undersøgelse)

- 741 elever og 10 lærere deltager fra forskellige skoler på stx, htx og hhx
- Undersøgelsen er ikke repræsentativ men giver et godt indblik i læreres og elevers erfaringer med og syn på vejledning
- Undersøgelsen er foretaget af Erik Damberg og Annette Kjærgaard, IFPR, SDU

Elevernes mening om DÅRLIG vejledning

- Vejlederen giver ikke konstruktiv feedback
- Viser ingen interesse for projektet og/eller eleverne
- Er dårligt informeret om elevens/gruppens arbejde og arbejdsproces
- Vejlederen "tager magten" over projektet og elevens/gruppens læreproces
- Når vejlederne ikke taler sammen eller giver forskellige informationer (fx om synopsis)
- Når vejlederen ikke giver respons, så man ved om det er rigtigt det man gør.

Elevs mening om GOD vejledning

- Hjælper med at skabe overblik i kaos
- Giver respons på elevens arbejde
- Skærer igennem i kritiske situationer
- Præsenterer ikke løsninger
- Stiller faciliterende spørgsmål
- Eleven/gruppen styrer selv projektet
- Vejlederen er velforberedt og godt informeret
- Vejlederne samarbejder med andre lærere/vejledere

Lærernes mening om **GOD** vejledning

- Overblik i kaos
- Skærer igennem i kritiske situationer
- Præsenterer ikke løsninger
- Stiller faciliterende spørgsmål
- Eleven/gruppen styrer selv projektet
- Vejlederen er vel forberedt og godt informeret

Lærernes mening om **DÅRLIG** vejledning

- At eleverne ikke tager vejledningen alvorligt i forhold til f.eks. forberedelse
- At eleverne ikke møder op – ikke er engageret – og forventer at vejlederen gør arbejdet for dem
- At faglærerne ikke har tid til at kommunikere ordentligt om vejledningen (fordi de har alt for mange opgaver)

Forventninger til vejlederen

Elevens forventninger til vejlederen

- At de forbereder sig
- At de engagerer sig
- At de er hjælpsomme
- At de er lyttende og tænker med på elevens ideer
- At de er til at komme i kontakt med og overholder aftaler

På hvilke områder har eleverne mest brug for hjælp ifølge dem selv?

Hver elev har valgt 5 kategorier på listen.

- Valg af emne
- Problemformulering
- Litteratursøgning/-valg
- Metodevalg
- Strukturering
- Teorivalg
- Brainstorm
- Analyse
- Diskussion
- Eksperthjælp
- Hjælp til arbejdsproces
- Indpisker
- Respons på det skrevne
- Sprog
- Løbende godkendelse
- Andet

På hvilke områder har eleverne mest brug for hjælp ifølge vejlederne?

Hver vejleder har valgt 5 kategorier på listen:

- Valg af emne
- Problemformulering
- Litteratursøgning/-valg
- Metodevalg
- Strukturering
- Teorivalg
- Brainstorm
- Argumentation
- Praktiske forhold
- Analyse
- Diskussion
- Ekspert Hjælp
- Hjælp til arbejdsproces
- Indpisker
- Respons på det skrevne
- Sprog
- Løbende godkendelse
- Andet

”Myter” om vejledning

- Vejledning er godt ” jo mere vejledning desto bedre”
- Mere effektiv end fx forelæsninger og klasseundervisning
- Modsætning til autoritær klasseundervisning
- Mere demokratisk og mindre autoritær
- Læreprocessen er antiautoritær og læring foregår ved den indre motivation og af lyst
- Vejledning fremmer elevens læring og selvstændighed
- Vejledning skaber ” ejerskab over projektet”
- Giver den lærende ” ansvar for egen læring”
- Skaber en mere ligeværdig relation mellem lærer og elev
- Vejlederen er ideelt set en kritisk ven, som igangsætter refleksion hos den vejledte

Vejledningens problemområder

- **Vejledning forstås som et samarbejdsproces**

Vejledningsparterne har ofte forskellige forventninger til vejledningen (eleverne vil have høje karakterer men vil /kan ikke bruge meget tid – vejlederen forventer måske et fagligt engagement og et stort tidsforbrug)

Vejledningens problemområder

Vejledning udvikler selvstændighed

- Eleverne vil gerne have læreren som faglig garant og lægger sig op af vejlederens interesseområder for at "please" vejlederen
- Vejlederen har ofte svært ved ikke at "docere" i kraft af sin merviden

Vejledningens problemområder

Vejledning skaber faglig forsvarlighed

- Eleven ønsker ikke nødvendigvis ” ejerskab over egen læreproces” De synes at det er svært at fastsætte den faglige dagsorden, da de mangler faglig oversigt og erfaring. Vejlederen er på sin side usikker på, hvem der har ansvar for det faglige niveau og produktet

Vejledningens problemområder

Vejlederrelationen er symmetrisk og antiautoritær

- Eleverne er klar over, at der er en asymmetrisk relation mellem lærer og elev, og de har måske svært ved at blotlægge deres uvidenhed
- Vejlederne kan på deres side opleve at det er svært at etablere et nært, ligeværdigt og samarbejdende forhold til eleverne

Tilgængelighed

- Lærerudsagn:
- ”Jeg bestræber mig på at være en så god vejleder som muligt. Det vil sige at jeg principielt er tilgængelig de fleste af døgnets timer, alle ugens dage”
- ”Jeg er meget nem at få fat i. Jeg er her meget af tiden og jeg har ingen træffetid. De kan bare komme og banke på døren”

Udfordringen

- Gensidig forventningsafklaring og kontrakt for samarbejdet
- Strukturering af vejledningssamtalerne og disponering af antallet af vejledningstimer

Referencer og litteratur

- Andersen, H.L. & T.W. Jensen 2007. *Specialevejledning: rammer og roller*, Samfundslitteratur
- Borgen, William A. et al. 1998: *Gruppevejledning, Teori og metode*, RUE Skriftserie
- Dialog: <http://www.dialog-mj.dk/>
- Illeris, K. 1981. *Modkvalificeringens pædagogik : problemorientering, deltagerstyring og eksemplarisk indlæring*, Unge Pædagoger
- Kjeldorff, Søren, 2002: Synergi og social intelligens i projektgrupper - om kreative metaforer, humor, halve hjerner, læringsstile, skæve typer - og hvad man kan lære af god jazzmusik, Anette Kolmos & Lone Krogh: *Projektpædagogik i udvikling*, Aalborg Universitetsforlag, 163-200.
- Problemformuleringsguide www.scribo.dk
- Rienecker, L., P.S. Jørgensen & T. Harboe, 2006. *Vejledning*, Samfundslitteratur
- Sennett, R. 1977. *The fall of public man*, Cambridge University Press (*Intimitetstyranniet* 1992)

- **Forskydninger i vejledningens landskab**
- **Vejledningsstrategier**

Vejleder =mester

Instruktion

Nå et bestemt mål

Vejleder =stifinder

Refleksion

Finde vej

Vejledning som en undervisningsaktivitet

- **Undervisning**
 - Planlagt og målrettet aktivitet der har til formål at der foregår læreprocesser hos deltagerne
- **Vejledning**
 - Planlagt aktivitet der sigter mod at fremme læreprocesser
 - Målet er ofte ukendt

Vejlederen er ”bagved” i processen
Underviseren er “foran”

Hvad siger styredokumenterne om vejledning?

Vejledningens indhold og fokus

Almen Studieforbereelse

*Eleverne præsenterer vejlederne for nogle af de valg, de har truffet mht. hvilke problemstillinger og konklusioner der hovedsageligt udfoldes i synopsen,Eleverne får **respons** på deres oplæg.*

*Alle eleverne præsenterer vejlederne for udkast til problemformulering samt for et antal problemstillinger, der efter planen skal indgå. Vejlederne giver **kritisk respons**.....*

Hvad siger styredokumenterne om vejledning?

Vejledningens indhold og fokus

Studieretningsprojektet og større skriftlig opgave på Hf:

*Indholdet i vejledningen kan både være faglig og procesorienteret og fx handle om forståelse af opgaveformuleringen, vægtning og anvendelse af de deltagende fag og afgrænsede faglige problemstillinger. Vejlederens rolle er **at få eleven til selv at tænke videre, dybere og perspektiverende.***

*Vejlederen skal udelukkende vejlede og må altså ikke give en egentlig forhåndsvurdering endsige forhåndskarakter. **Adskillelsen mellem vejledning og bedømmelse** skal sikre, at vejleder og censor stilles frit, når opgaven bedømmes.*

Hvad siger styredokumenterne om vejledning?

Vejledningens indhold og fokus

Eksamensprojektet - Hf:

*Formuleringen 'Vejlederen medvirker i alle projektføreløbs faser' dækker over, at vejlederen er **impliceret** i hele processen vedrørende eksamensprojektet, og at vejlederen har **forskellige funktioner og arbejdsopgaver** i denne proces. Det vil dog være naturligt, at vejlederen medvirker mest i begyndelsen af forløbet, hvor emnet blandt andet skal indkredses og afgrænses.*

Vejledningsstrategier

- Formidlingsorienteret vejledning
- Procesorienteret vejledning
- Kritisk orienteret vejledning

Formidlingsorienteret vejledning

Vejlederen

- ”Mesterlæreren” - formidler sine erfaringer
- Rådgiver, påpeger faldgruber mv.
- Vurderer elevens præstation undervejs

Eleven

- Lytter - observerer, noterer og overtager det bedste fra vejlederen.

Formidlingspræget

I en formidlingspræget rådgivning vil vejlederen primært benytte sig af kognitive spørgsmål, der undersøger det faglige indhold. Disse spørgsmål vil af den bevidste elev kunne besvares rimelig enkelt og kortfattet. Formidleren/rådgiveren vil ofte undlade at stille uddybende spørgsmål, men i stedet respondere med:

- “Ja, netop.”
- “Ja, udmærket”.
- “Ja, det synes jeg også.”
- “Ja, korrekt.”
- ”Ja, det er glimrende, men jeg synes hellere, du burde...”“

Procesorienteret vejledning

Vejlederen:

- Fokuserer på elevens nærmeste udviklingszone
- Er aktivt lyttende og spørger til elevens tanker, idéer mv.
- Opstiller alternative mål og metoder
- Styrer samtalen evt. ud fra fokuspunkter

Eleven:

- Reflekterer over sin opgave og det faglige indhold
- Overvejer alternative muligheder
- Konstruerer sin egen opgave

Procesorienteret

Den procesorienterede vejledning beskæftiger sig med elevens måde at anskue det faglige indhold på. Vejlederen vil have eleven til at beskrive sine egne tanker og idéer om opgaven og det faglige indhold. Derfor vil han typisk spørge således:

- “ kan du beskrive, hvad du har gjort?”
- “ hvordan virker det. Hænger det sammen? Giver det mening? Er der en rød tråd?
- “ hvad synes du er særligt godt ved din opgave?”
- ” er der afsnit i opgave du ikke synes fungerer?
- ” hvad kan grundene være til det?”
- “ har du alternativer? Ser du alternative måder at gøre/skrive det på
- “ hvad med din afslutning ...”

Kritisk orienteret vejledning

Vejlederen:

- Fremmer en analyserende og problematiserende indstilling i forhold til det bestående
- Insisterer på refleksion over refleksion: analyse af alternativer
- Kunne du have tænkt dig at gøre det anderledes? - Hvad havde du så opnået? – hvilke svar ville du i så fald nå frem til?

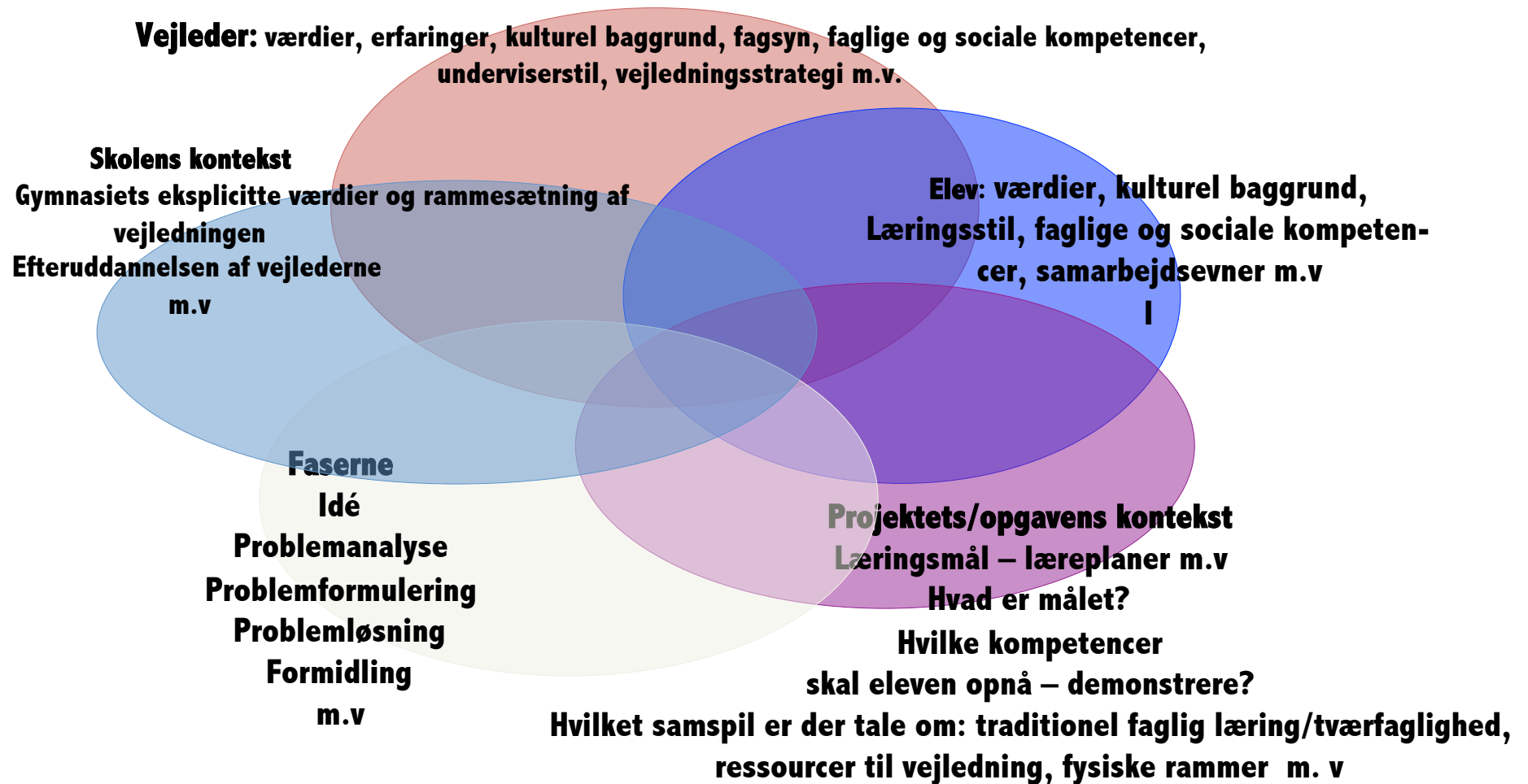
Eleven:

- Gennemtænker konsekvensen af sine valg omkring problemformulering – metode osv.
- Foretager bevidste valg

Kritisk orienteret

- “Hvad vil (ville) du opnå med ...?”
- “Hvad gjorde, at det var væsentligt?”
- “Hvad vil dette indebære for det faglige indhold / samfundet el. lign , hvis det du når frem til er rigtigt?”
- ”Hvad gjorde at det var væsentligt for dig at anvende netop denne metode?
- Hvad ville det have betydet for din opgave og for din konklusion, hvis du havde anvendt en anden teori?

Situationsbestemt vejledning

Aktiv lytning - Samtalens tre faser

1 At udrede og klargøre

- Lytte
- Spejle
- Opmuntre
- Sammenfatte i fokuspersonens perspektiv

2 At udvide perspektivet

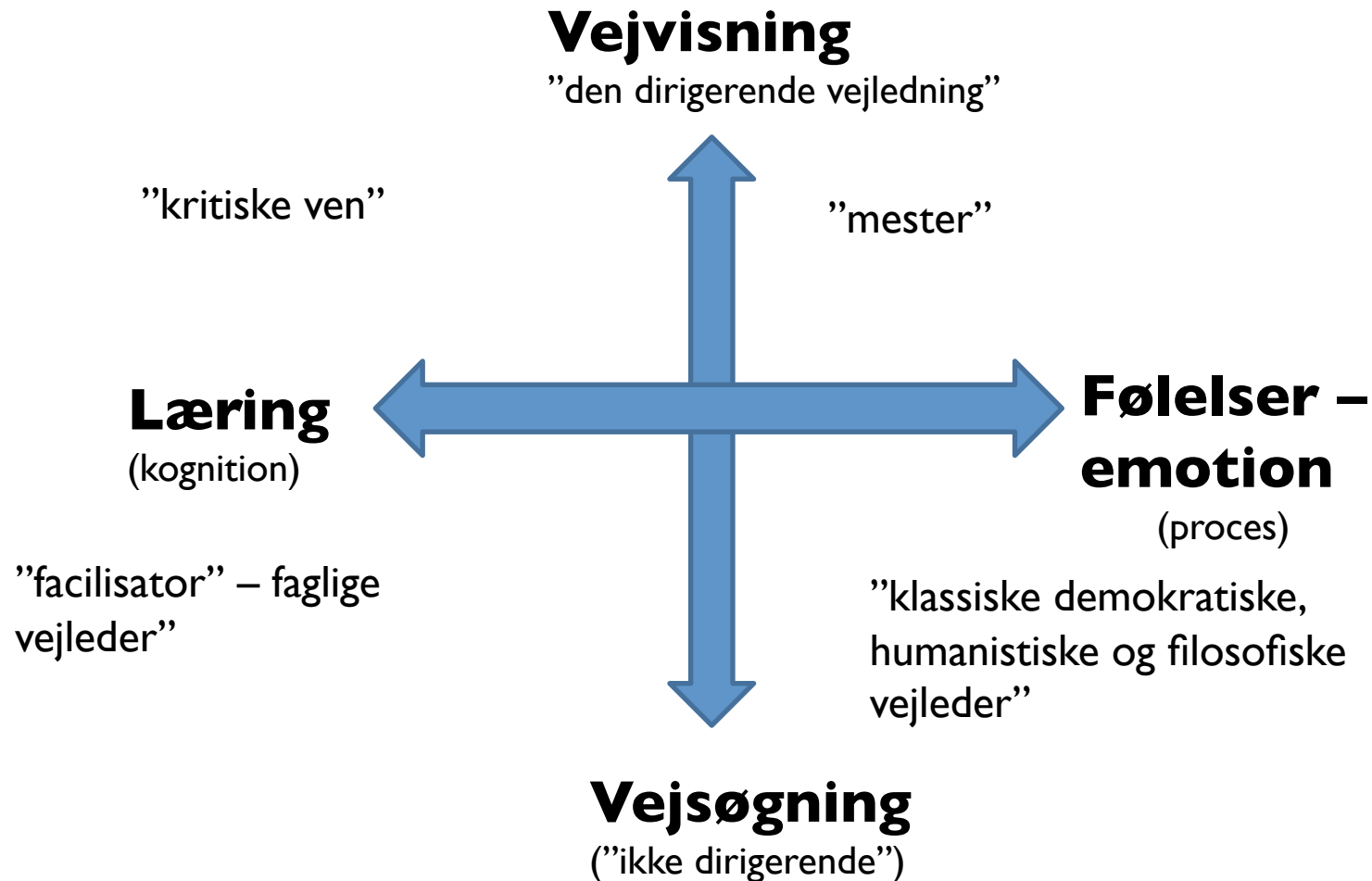
- Sammenfatte i lytterens perspektiv
- Konfrontere
- Dele erfaringer/informere

3 At sammenfatte

- Anvende brainstorming
- Stille op i punkter
- Konfrontere

Vejledningskrydset

(frit efter Erik Damberg, IFPR, SDU)

Valg af vejledningsstrategi

Formidlingsorienteret – procesorienteret – kritisk orienteret.....)

- Hvad vil jeg opnå med vejledningen?
- Hvordan er relationen mellem vejleder og elev?
- Hvad er elevens forudsætninger?
- Hvordan er rammerne for samtalerne?
- Hvad er målet?
- Hvad er indholdet?
- Progression i vejledningen???
- evt. fra 1. til 3. g
- Andet....

Vejledning

Som vejvisning

- V har hovedansvaret
- V kender de rigtige valg
- V påpeger faldgruber
- V tydelig identifikationsmodel for eleven
- V er håndværkeren, der kan sit kram
- V styrer eleven i bestemte retninger
- Eleven får ikke et hovedansvar
- Eleven kan have forventninger om at V ved alt
- Elevens muligheder er/kan blive reduceret

Vejledning

Som vejsøgning

- V er medansvarlig
- Fælles referenceramme
- V aktiverer og fremmer elevens refleksioner og sætter fokus på elevens ideer med projektet
- V skifter mellem tale- og lytteposition
- Vejledningen klargørende og styret af elevens behov

4 spørgsmålstyper

- Problemspørgsmål
- Målspørgsmål
- Relationsspørgsmål
- Rammespørgsmål

Problemspørgsmål - at afklare eller belyse elevens problemstilling

- Hvad vil du gerne have hjælp til?
- Hvori består problemet?
- Hvor tit viser det sig?
- Hvordan viser det sig?
- Kan du konkretisere problemet?
- Handler det og det eller om det?
- Kan du give nogle eksempler på hvordan det viser sig i dagligdagen?

Målspørgsmål - at afklare, hvad eleven gerne vil have ud af samtalen og kunne gøre anderledes fremover

- Hvorfor er det her vigtigt for dig?
- Hvad vil du have ud af denne samtale?
- Kan du give nogle eksempler på, hvad du ville gøre anderledes, når problemet er løst?
- Er målet dit eget eller noget andre har stillet op for dig?

Relationsspørgsmål - at afklare indbyrdes forhold og forventninger

- Hvad forventer du af mig i samtalen her?
- Jeg forventer det og det af dig - er det o.k.?
- Jeg har svært ved at fornemme hvad du mener, når du siger ... ?
- Hvad gør det jeg sagde lige nu, ved dig?
- Har du fået det du kom efter?

Rammespørgsmål - at disponere samtalen og evt. opfølgning

- Hvad mener du vi skal have talt om i dag?
- Hvor lang tid har vi?
- Kan vi lave en plan for samtalen?
- Jeg vil foreslå at vi laver opfølgning dér og dér - er det i orden?
- Hvem tager kontakt med Y?

Skriftlighed og vejledning

- Karl Henrik Flyum:

”En praktisk innføring i Femavsnittsmetoden for fagskrivning”

Magelssen et al. (red). *Skrivning i alle fag*. Et samarbeidsprosjekt mellom Nadderud videregående skole & Universitetet i Oslo, 2008

Originalartikkelen finnes på:

<http://folk.uio.no/khflyum/femavsnittsmetoden/080519-Nadderud-1.pdf>

Femafsnitsmetoden

”light udgave”

- **De tre grundinstrukser:**
 1. at målrette skrivearbejdet ved hjælp af spørgsmål (en præcis **problemformulering**)
 2. at lave progression i skrivearbejdet ved at skrive udkast (**’Femavsnittsmetoden’**)
 3. at udvikle og færdiggøre skrivearbejdet ved **at give og få vejledning**

Femafsnitsmetoden ”light udgave”

- I. Grundinstruks :At målrette skrivearbejdet ved hjælp af spørgsmål (en præcis **problemformulering**):
 - hurtigskrivning i fem minutter om emnet
 - formulere hovedbudskabet i én sætning
 - omformulere denne sætning til et spørgsmål
 - formulere alternative spørgsmål (lær at skelne mellem hovedspørgsmål, sidespørgsmål og underspørgsmål og mellem overordnede læringsmål og gennem-førlige projekter)
 - diskutere de alternative spørgsmål med sidekammeraten
 - vælge problemstilling (benyt alternativerne)
 - forklare og begrunde valget (fx vha. hurtigskrivning, stikord, et kvarters skrivning)

Femafsnitsmetoden "light udgave"

2. Grundinstruks: At lave progression i skrivearbejdet ved at skrive udkast (**Femafsnitsmetoden**)
 - de tre første ord man kommer i tanke om
 - skriv en sætning på grundlag af hvert stikord
 - yderligere to sætninger – en sætning til indledning og en til afslutning
 - udbyg hver af disse fem sætninger til et afsnit
 - undersøg fokus i hvert afsnit samt overgange mellem afsnittene

Femafsnitsmetoden "light udgave"

3. Grundinstruks: at udvikle og færdiggøre skrivearbejdet ved **at give og få vejledning**

- Enkle responsregler – men sværere at praktisere:
 - lær dig at se hvad der er lykkedes/gået godt
 - lær dig at stille gode vejledende spørgsmål

Når du giver respons:

- ikke for meget respons
- undgå "*tomt skryt, jåleri og språkpirk*"

Når du får respons:

- sige mindst muligt
- notér mest muligt

Videocase: HF-eksamensprojekt

Overvej:

- Forholdet mellem vejleder og elev (fx relation – stemning – sammenhæng mellem kropssprog og verbalt sprog
- Identifikation af vejledningsstrategi (formidlingsorienteret vejl. – procesorienteret vejl. – kritisk orienteret vejl.)
- Hvordan er rammerne for vejledningen?
- Hvordan er vejledningens opbygning, struktur og progression?
- Indholdet i vejledningen
- Vejlederen (øjeblikkontakt, kropssprog, stemmeføring, tempo, pauser.....)
- Eleven (karakteristik.....)
- Lykkes vejledningen? (hvad går godt og hvad går mindre godt.....?)